

Słowo wstępne

Wychowanie obywatelskie

Oddawany do rąk Czytelnika niniejszy numer "Edukacji" został poświęcony wychowaniu obywatelskiemu. Jako część wychowania społecznego stanowi ono jedną z podstawowych dziedzin wychowania. Jest ściśle związane z wychowaniem państwowym. Jego celem jest wdrożenie do pełnej, aktywnej, krytycznej i kreatywnej, a jednocześnie odpowiedzialnej partycypacji w społeczeństwie i uzdolnienie wychowanków do budowania społeczeństwa obywatelskiego.

Spółeczeństwo obywatelskie to takie, które świadomie i autonomicznie uczestniczy w życiu publicznym. Podejmując inicjatywy oddolne, przyczynia się do realnych zmian w otoczeniu. Idea społeczeństwa obywatelskiego jest nierozzerwalnie związana z tzw. wartościami podstawowymi, zawierającymi się w społecznym ideale podstawowym. Chodzi o minimum wspólnych wartości i norm, będących gwarantem wewnętrznej spójności danego narodu i państwa. Są one uświadamiane i akceptowane przez wszystkich lub przynajmniej przez większość członków danej społeczności i stanowią inspirację aktywności obywateli dla wspólnego dobra. Najważniejszymi wartościami podstawowymi w społeczeństwie obywatelskim, tzw. cnotami obywatelskimi, są m.in. godność osoby ludzkiej, wolność, prawa człowieka, pokój, sprawiedliwość, demokracja, solidarność społeczna, braterstwo, wspólnotowość, dobro wspólne, kooperacja.

Wychowanie obywatelskie jawi się jako szczególnie ważne we współczesnych społeczeństwach pluralistycznych, naznaczonych tendencjami indywidualistycznymi, wolnościowymi, racjonalistycznymi, hedonistycznymi. Obecnie proponuje się człowiekowi często skrajne wartości: elitarne i egalitarne, ukierunkowane na pracę i przyjemność, regionalne i narodowe oraz ponadnarodowe. Pod wpływem procesów globalizacyjnych i ułatwionej komunikacji współczesny człowiek identyfikuje się jednocześnie jako obywatel społeczności lokalnej, narodowej, etnicznej, państwowej, globalnej. Prowadzi to niejednokrotnie do rozmycia tożsamości obywatelskiej, państwowo-narodowej.

Zachodzi zatem potrzeba interdyscyplinarnego namysłu nad wychowaniem obywatelskim (wychowaniem do cnót obywatelskich), w którym wartości narodowe i państwowe uwzględniałyby globalne tendencje kulturowe. Zainteresowanie wychowaniem obywatelskim uzasadniają również względy praktyczne. Współcześnie obserwuje się słabnące zaangażowanie społeczne. Jednocześnie wyniki najnowszych badań wskazują na potrzebę podejmowania działań wychowawczych ukierunkowujących aktywność młodych ludzi w obszarze obywatelskości. Zaznajamianie z obywatelskością, wskazanie możliwości zaangażowania, właściwe zmotywowanie w sposób realny przekłada się na aktywność obywatelską (np. Chałas i Szweczak, 2021). Wydaje się, że wartości prospołeczne jedynie chwilowo straciły na ważności, mogą się uaktywnić w sprzyjających okolicznościach. Instytucje wychowawcze powinny współdziałać na rzecz budowania postaw obywatelskich.

Prezentowane w bieżącym numerze "Edukacji" artykuły dostarczają treści dotyczących istoty wychowania obywatelskiego, wartości podstawowych gwarantujących rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Przybliżono ideę międzynarodowych badań porównawczych

w rzeczonym zakresie. Autorzy podjęli problematykę budowania postaw obywatelskich u wychowanków w środowisku przedszkolnym i szkolnym (również poprzez Szkolne Kluby Wolontariusza). Wskazano na możliwość pro-obywatelskiego oddziaływania organizacji non profit. Zaprezentowane zostało cenne narzędzi edukacji obywatelskiej w postaci obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej.

Dziękując Autorom za chęć dzielenia się wynikami własnych poszukiwań badawczych oraz Recenzentom za wymierne przyczynienie się do jakości powstałych artykułów, wyrażam nadzieję, że lektura bieżącego numeru "Edukacji" zainspiruje Czytelników do twórczych refleksji i/lub wartościowych działań edukacyjnych w dziedzinie wychowania obywatelskiego.

Iwona Szewczak
redaktor naukowy wydania

Bibliografia:

Chałas, K. i Szewczak I. (2021). *Przygotowanie młodzieży szkolnej do budowania społeczeństwa obywatelskiego*. Lublin: Wydawnictwo KUL.